

ניסן התשמ"ז

בס"ד

כהן ונביא

פרשת שמיני (ע"פ שיעורו של הרב אביחי קצין)

א. "נתכפר לנו עון העגל".

1. ויקרא פרק ט'

- (א) ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל :
(ב) ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה :
(ג) ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימם לעלה :
(ד) ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם :
(ה) ויקחו את אשר צוה משה אל פני אהל מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני יהוה :
(ו) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה תעשו ויכא אליכם כבוד יהוה :

2. רש"י על פסוק א'

ולזקני ישראל - להשמיעם שעל פי הדבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה, ולא יאמרו מאליו נכנס :

3. רש"י על פסוק ג'

קח לך עגל - להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה :

4. רמב"ן פסוק ג'

וטעם ואל בני ישראל תדבר לאמר - שיאמר להם אהרן כן, כי רצה שיהיה אהרן המצווה בשם ה' והוא המקריב הקרבנות, לגדלו בעיני העם.

5. ויקרא פרק ט'

(ז) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה יהוה :

6. רש"י פסוק ז'

קרב אל המזבח - שהיה אהרן בוש וירא לגשת. אמר לו משה למה אתה בוש, לכך נבחרת :

7. ויקרא פרק ט'

- (ח) ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו :
(ט) ויקרבו בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח :
(יב) וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקוהו על המזבח סביב :
(יג) ואת העלה המציאו אליו לנתחיה ואת הראש ויקטר על המזבח :
(טו) ויקרב את קרבן העם ויקח את שעיר החטאת אשר לעם וישחטהו ויחטאהו פראשון :
(טז) ויקרב את העלה ויעשה כמשפט :
(יז) ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה ויקטר על המזבח מלבד עלת הבקר :
(יח) וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר לעם וימצאו בני אהרן את הדם אליו ויזרקוהו על המזבח סביב :
(כא) ואת החזות ואת שוק הימין אהרן תנופה לפני יהוה כאשר צוה משה :
(כב) וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם ויכד מעשת החטאת והעלה והשלמים :

8. רש"י פסוק כ"ג

כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל. אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי, שנכנסתי ונתביישתי. מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל:

9. ויקרא פרק ט'

(כג) וַיבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֱלֹהִים מִזֶּדֶן וַיִּצְאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעָם:
(כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם:

10. רש"י פסוק כ"ג

דבר אחר ויצאו ויברכו את העם - אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים צ ז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם.

לפי שכל שבעת ימי המלוואים, שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו, כל הטורח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל. לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (פסוק ו), אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו:

ב. "לא שלך היא אלא של אהרן אחיך"

11. ויקרא רבה (וילנא) פרשה יא

"ר' חלבו אמר כל ז' ימי המילואים היה משמש בכהונה גדולה וכסבור שלו היא, בז' אמר לו לא שלך היא אלא של אהרן אחיך היא הה"ד ויהי ביום השמיני."

"ר' יודן בשם רבי יוסי בר יהודה ור' ברכיה בשם ר' יהושע בן קרחה כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא נמנע משה מלשמש בכהונה גדולה הה"ד (תהלים צט) משה ואהרן בכהניו".

"ר' תנחום בשם ר' יודן תני כל שבעת ימי המילואים היה משה משמש בכהונה גדולה ולא שרתה שכינה על ידו הה"ד (ויקרא ט) וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם (השמחה הגדולה נבעה מכך שבכל שבעת ימי המילואים לא שרתה השכינה),

אמר רב שמואל בר נחמן כל שבעת ימי הסנה היה הקב"ה מפתה את משה שילך בשליחותו למצרים הה"ד (שמות ד) גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך הרי ששה ובשביעי אמר לו שלח נא ביד תשלח.

אמר לו הקב"ה משה את אומר שלח נא ביד תשלח חייך שאני צורכה לך בכנפיך אימתי פרע לו רבי ברכיה אמר ר' לוי ור' חלבו, ר' לוי אמר כל ז' ימי אדר היה משה מבקש תפלה ותחנונים שיכנס לא"י ובשביעי אמר לו (דברים ג) כי לא תעבור את הירדן הזה".

12. שמות פרק ד'

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלֹשִׁים גַּם מֵאֲזַדְבָּרְךָ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כָבֵד פָּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנֹכִי:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי יְשׁוּם אֵלָם אוּ חֲרַשׁ אוּ פֶקַח אוּ עֹר הֲלֹא אֲנֹכִי יְהוָה:

(יב) וְעַתָּה לָךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֶשֶׁר תִּדְבָּר:

(יג) וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא בְיָד תִּשְׁלַח:

13. רש"י שמות פרק ד' פסוק יג'

ביד תשלח - ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן.

14. מדרש רבה שמות פרשה ג' פסקה ט"ז

כמכבד לאהרן שהיה משה אומר עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים פ' שנה, הוא שכתב (יחזקאל כ) ואודע להם בארץ מצרים,

ומנין שאהרן היה מתנבא? שכן הוא אומר (שמואל א ב) ויבא איש האלהים אל עלי ויאמר אליו כה אמר ה' הנגלה נגליתני אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן,

אמר משה עכשיו אכנס בתחומי של אחי ויהיה מיצר, בשביל כך לא היה מבקש לילך, מיד ויחר אף ה' במשה.

15. שמות פרק ד'

(יד) וַיִּחַר אֶף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֹן אֲחִיךָ הֲלוֹי יִדְעָתִי כִּי דָבַר יִדְבָּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקַרְאֲתְךָ וְרָאָךְ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ:

(טו) וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשָׁמַתָּ אֶת הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאָנְכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְעִם פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן :
(טז) וְדַבַּר הוּא לְךָ אֶל הָעָם וְהָיָה הוּא יִהְיֶה לְךָ לְפָה וְאַתָּה תִּהְיֶה לוֹ לְאֱלֹהִים :
(יז) וְאֵת הַמִּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֲתוֹת :

16. רש"י על פסוק י"ד

(יד) ויחר אף - (זבחים קב) ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נא' בו **רושם** וזה לא נאמר בו רושם ולא **מצינו** **שבא עונש ע"י אותו חרון**.

אמר לו רבי יוסי אף בזו נאמר בו רושם. **הלא אהרן אחיך הלוי שהי' עתיד להיות לוי ולא כהן** והכהונה הייתי אומר לצאת ממך מעתה לא יהי' כן אלא **הוא יהי' כהן ואתה הלוי** שנאמר (דברי הימים כג) ומשה איש האלהים **בניו יקראו על שבת הלוי** :

ג. עבודה זרה

17. סנהדרין דף ז' א'

דאמר רבי תנחום בר חנילאי : לא נאמר מקרא זה ("ובוצע ברך נאף ה'") אלא כנגד **מעשה העגל** (אלא כנגד מעשה העגל - **שעשה אהרן פשרה בינו לבין עצמו, והורה היתר לעצמו לעשות להם את העגל** - רש"י שם)

שנאמר + שמות ל"ב+ וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, מה ראה? אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר : ראה חור שזבוח לפניו, אמר : אי לא שמענא להו - השתא עבדו לי כדעבדו בחור, ומיקיים בי +איכה ב'+ אם יהרג במקדש ה' **כהן ונביא**, ולא הויא להו תקנתא לעולם. **מוטב דליעבדו לעגל**, אפשר הויא להו תקנתא בתשובה.

18. רמב"ם מורה הנבוכים חלק ראשון פרק לו.

דע שאתה כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, **לא תמצא לשון חרון אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, אלא בעבודה זרה לבד, ולא תמצא שיקרא אויב ה', או צר, או שונא, אלא על עבודה (זרה) לבד.**

19. אברבנל

והפסוק הזה חולק עליו. וכבר אמרו אנשים שהיה חרון אף במשה על שסרב בשליחותו **למנוע למדו את העם בידיעת האלוה ולהצילם ממה שנשתקעו באילי המצרים, ושלכן נחשב למשה כאילו עבד.**

20. מלאכי פרק ב'

(א) וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמְצָנָה הַזֹּאת הַפְּהִנִים :
(ב) אִם לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם לֹא תִשְׁיָמוּ עַל יָב לְתַת כְּבוֹד לְשָׁמַי אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת הַמַּאֲרָה וְאֲרוֹתֵי אֶת בְּרוּכֹתֵיכֶם וְגַם אֲרוֹתֵיהֶ כִּי אֵינְכֶם שָׁמַי עַל לֵב :
(ד) וַיִּדְעַתֶּם כִּי שַׁלַּחְתִּי אֲלִיכֶם אֶת הַמְצָנָה הַזֹּאת לְהוֹיֹת בְּרִיתִי אֶת לְוִי אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת :
(ה) בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ חַיִּים וְהַשְׁלוֹם וְאֶתְנֶם לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שָׁמַי נַחַת הוּא :
(ו) תּוֹרֹת אֲמֹת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשַׁפְּתָיו בְּשִׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלַּךְ אֶתִּי וּרְבִים הִשִּׁיב מַעֲוֹן :
(ז) כִּי שָׁפְתֵי כֶהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׂוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֲד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא :

ד. "הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים"

21. מדרש רבה שמות פרשה ג' פסקה י"ז

וראך ושמח בלבו, א"ר שמעון ב"ר יוסי הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש **אורים ותומים** שנאמר (שמות כח) והיו על לב אהרן.

22. רש"י על שמות פרק ד' י"ד

וראך ושמח בלבו - **לא כשאתה סבור** שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה. **ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב:**

23. אברבנל

והמאמר הזה צריך ביאור : **מדוע נתייחס הגמול הזה לאהרן על טוב לבו בנבואת משה רבנו ע"ה יותר** מכל מידות טובות שהיו בו? ואיך ייחסו חושן המשפט לשכר הזה, **כי הוא היה אחד משמונת בגדי כהן גדול וא"כ זכה אליו מפאת כהונתו ולא** בשכר שמחת לבו?!

24. במדבר פרק כ"ז

(כא) וּלְפָנַי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד וְשָׁאֵל לּוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לְפָנַי יְהוָה עַל פִּי יִצְאוּ וְעַל פִּי יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה :

25. מסכת יומא דף ע"ג עמוד ב'

...ואף על פי שגזירת נביא חוזרת, גזירת אורים ותומים - אינה חוזרת, שנאמר (במדבר כז) במשפט האורים. למה נקרא שמן אורים ותומים? אורים - שמאירין את דבריהן, תמים - שמשלימין את דבריהן.

26. שמות פרק כ"ח

(ל) ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים ויהי על לב אהרן בבואו לפני יהוה ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני יהוה תמיד :

27. רמב"ן שמות כ"ח ל'

והנה משה לקח כתב האורים והתומים והניחם שם בחשן המשפט אחרי שהלביש את אהרן האפוד והחשן, כמו שאמר (ויקרא ח ז ח) ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד, וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים, כי לאחר כן נתנם בין כפלי החשן :

והענין הוא, כי היו שמות קדושים, מכחם יאירו האותיות מאבני החשן אל עיני הכהן השואל במשפטם - והמשל, כי כאשר שאלו מי יעלה לנו אל הכנעני בתחלה להלחם (שופטים א א) היה הכהן מכוין בשמות שהם האורים, והאירו לעיניו אותיות יהודה, ויו"ד מלוי, ועי"ן משמעון, ולמ"ד מלוי, וה"א מאברהם הכתוב שם על דעת רבותינו (יומא עג:) או שהאירה פעם אחרת לנגד עיניו ה"א מיהודה והנה כאשר האותיות מאירות אל עיני הכהן עדין לא ידע סדורן, כי מן האותיות אשר סדרו מהן יהודה יעלה היה אפשר להעשות מהם "הוי הד עליה", או "הי על יהודה", ותיבות אחרות רבות מאד, אבל היו שם שמות הקדש אחרים נקראים "תומים", מכחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו כי כאשר כיון בשמות האורים והאירו, חוזר מיד ומכוון בשמות התומים ועודם האותיות מאירות לעיניו, ויבא בלבו שחבורם יהודה יעלה וזאת מדרגה ממדרגת רוח הקדש, היא למטה מן הנבואה, ולמעלה מבת קול שמשמשים בה בבית שני לאחר שפסקה הנבואה ופסקו אורים ותומים כמו שהזכירו רבותינו (שם כא):

28. אברבנל

והאורים והתומים לא היו מכלל הבגדים שהרי בבית שני היה בו חושן ולא היו בו אורים ותומים. ולכן תמצא שהאורים ותומים לא נזכרו בסדר פקודי במעשה הבגדים... ולא אמר ויעש את האורים ותומים, לפי שלא היה זה ממעשה האומנים כלל אבל מרע"ה לבדו נצטווה בדבר, כמו שנאמר בפרשת ואתה תצוה: "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים" וכל זה מורה שלא היו האורים והתומים מכלל בגדי הכהונה.

29. פרשת פקודי

(ב) ויעש את האפוד....

(ו) ויעשו את אבני השם מסבת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם על שמות בני ישראל:

(ז) וישם אתם על כתפת האפוד אבני זכרון לבני ישראל כאשר צוה יהוה את משה:

(ח) ויעש את החשן מעשה חשב כמעשה אפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ונש משזר:

(ט) רבוע היה כפול עשו את החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול:

(י) וימלאו בו ארבעה טורי אבן...

(יד) והאבנים על שמות בני ישראל הנה שתיים עשרה על שמותם פתוחי חותם איש על שמו לשנים עשר שבט:

(כב) ויעש את מעיל האפוד...

ה. "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא"

30. אברבנל

"למה זה זכה בהם אהרן הכהן כי כמו שהנביא במה שהוא נביא תיוחס אליו הגדת העתידות ולא עבודת המקדש, כך הכהן במה שהוא כהן ראויה אליו העבודה במקדש ולא הגדת העתידות!"

"לזה אמר ר' שמלאי שזכה אהרן לזה בזכות "וראך ושמה בלבו" ר"ל שלא נתקנא למרע"ה אחיו הקטון ממנו בגדולת הנבואה. ולכן היה שוכר שזכה להגדת העתידות באורים ותומים."

31. דברים ל"ד

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים.